

Een interactief spel rond jongeren in armoede

www.patsenco.be

Inhoud

Inhoud	1
Inleiding	2
Armoede ... nooit een eenvoudige zaak	3
De kringloop in woorden	3
Kijken naar armoede	6
Samen armoede uitsluiten	8
Lesvoorstellen rond Pats & co	9
Het spel	9
Waardemeters, spelletjes en hun betekenis	9
Derde lijn	10
Scenario's	11
Eindtermen, leerplandoelen en VOET bij Pats & co	13
Werkblad 1	14
Werkblad 2	14
Contactgegevens	15

Inleiding

België behoort tot de meest welvarende landen van de wereld. Dit hebben we vooral te danken aan ons systeem van sociale zekerheid. Maar ondanks al onze welvaart slagen we er niet in iedereen de kans te geven op een menswaardig bestaan. Zo'n 1.200.000 Belgen leven vandaag in armoede.

Zinvolle armoedebestrijding slaagt enkel als er in de samenleving een voldoende groot draagvlak voor bestaat. De nood naar informatie en bewustmaking rond armoede is dan ook groot en de schoolcontext is de ideale plaats om armoede bespreekbaar te maken. Het onderwijs is immers een zeer belangrijke schakel in de armoedebestrijding.

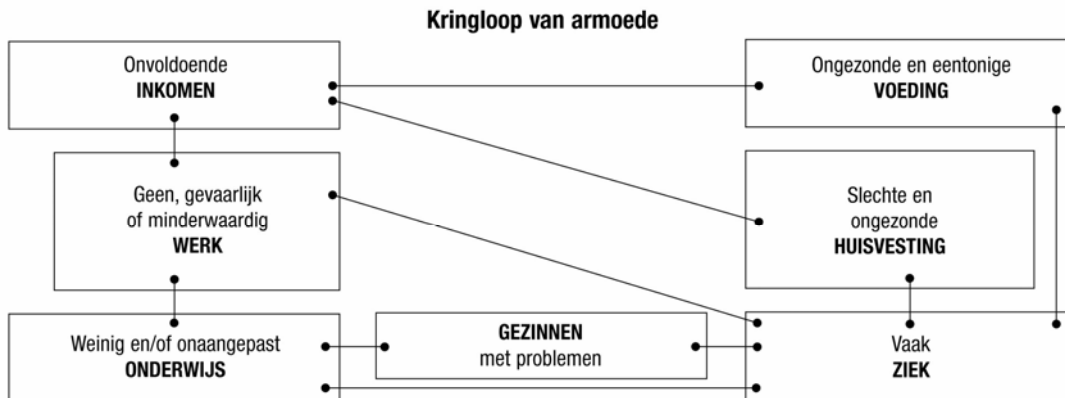
Het interactief spel Pats & co maakt voor de spelers de kloof tussen arm en rijk stilaan zichtbaar. Het wordt duidelijk dat armoede meer is dan een financieel probleem. Dit spel is het resultaat van een samenwerking tussen Welzijnszorg vzw, Uitgeverij Pelckmans, het multimediatebedrijf indie education en Cera.

In deze lesbrief vind je een aantal suggesties om het spel aan te brengen in de klas. Verder vind je achtergrondinformatie bij het thema armoede.

Armoede ... nooit een eenvoudige zaak

Mensen die in armoede leven merken dag in dag uit dat ze geen toegang hebben tot kansen en mogelijkheden die andere wél krijgen. Armoede kan dus niet herleid worden tot alleen maar **een inkomensprobleem**.

Armoede in onze samenleving is een samenhang van vele elementen, die vaak tegelijk aanwezig zijn bij arme gezinnen: moeilijkheden in het **onderwijs**, slechte **tewerkstellingskansen**, een te gering **inkomen**, ongezonde **huisvesting**, moeilijke **thuisituaties** ... Dit alles vormt een kluwen dat we omschrijven en visualiseren als de **kringloop van de armoede**.

De problemen uit de kringloop van armoede kunnen zowel oorzaak als gevolg zijn. Mensen in armoede worden geconfronteerd met vele samenhangende problemen, die elkaar versterken, wat de kans om de kringloop te doorbreken bemoeilijkt.

De kringloop in woorden

Onderwijs

De meeste armen zijn **laag of niet geschoold** en hebben slechts lager of middelbaar onderwijs (beroeps of bijzonder onderwijs) genoten. Sommigen verlaten de school zonder voldoende te kunnen lezen of schrijven.

Bij de kinderen thuis is er ook niet veel mogelijkheid om te leren: de ouders kunnen niet helpen met het huiswerk, begrijpen de schoolwereld niet, er is geen ruimte of een rustig hoekje om huiswerk te maken ... Hoewel het onderwijs wettelijk gezien gratis is zolang kinderen leerplichtig zijn (18 jaar), hebben arme ouders het financieel niet makkelijk om in de schoolkosten van hun kinderen te voorzien: schoolgerief, kosten voor vervoer, geld voor schoolreizen ... De kinderen worden vaak ook uitgelachen op school om hun kleding en hun leefomstandigheden.

Het schoolmilieu is weinig afgestemd op de leefwereld van kinderen die opgroeien in armoede en de onderwijsmethodes zijn vaak niet aangepast aan het werken met sociaal kwetsbare kinderen. Door hun achtergrond hebben de kinderen vaak moeite met de gehanteerde normen, gebruiken en verbale denkpatronen op school. Ook de leerstof die weinig aan hun leefwereld en ritme is aangepast, slaat wonden in hun zelfvertrouwen. Men

merkt dat schoolachterstand bij kinderen uit kansarme gezinnen al vroeg begint en in de schoolcarrière almaar groter wordt.

De armsten verlaten vroeg de school om te gaan werken.

Arbeid

Arbeid is belangrijk om te kunnen participeren aan de samenleving. Een betaalde baan biedt niet alleen een inkomen en toegang tot sociale zekerheid, maar zorgt ook voor sociale contacten en is belangrijk voor je identiteit en je maatschappelijke erkenning. De hoge eisen op de huidige arbeidsmarkt (gespecialiseerde opleiding, diplomavereisten, beschikken over vervoersmiddelen, flexibiliteit ...) bieden echter weinig kansen voor wie zwak staat.

Lage scholing leidt meestal tot **zwaar en laag betaald werk**, vaak slechts tijdelijk, via interimarbeid of zelfs via zwartwerk. Doordat armen geen werk vinden of slechts af en toe werken, hebben zij een **laag en onstabiel inkomen**. Vaak is het samengesteld uit flarden arbeidsinkomen, sociale zekerheidsgelden (o.a. kindergeld) en vervangingsuitkeringen (o.a. leefloon of invaliditeit).

Huisvesting

Doordat armen weinig geld hebben, gaan ze op zoek naar een **goedkopere woning**. Wie financieel weinig ruimte heeft, raakt niet aan een betaalbare en aangepaste woning. In de zoektocht naar een huurwoning moeten ze zich noodgedwongen met weinig tevreden stellen. Door het tekort aan sociale woningen, komen mensen met een laag inkomen terecht op de private huurmarkt, waar ze te veel huur betalen voor een woning van slechte kwaliteit. Verhuurders van woningen kiezen sneller voor 'risicoloze' huurders. Voor sociaal zwakkere groepen zoals alleenstaanden, éénoudergezinnen, mensen die leven van een leefloon ... wordt het steeds moeilijker een woning te vinden. De armsten leven heel vaak in vochtige, kleine, onveilige huizen met onvoldoende sanitaire voorzieningen.

Gezondheidszorg

Een ongezonde woonsituatie, gevaarlijke werkomstandigheden en een **onevenwichtige voeding** zal in vele gevallen **gezondheidsproblemen** met zich meebrengen. Uit angst voor medische kosten en omwille van hun financiële situatie zullen armen pas in uiterste nood naar de dokter gaan. Ook administratief is er vaak een obstakel: vaak is men niet 'in orde' met het ziekenfonds, zodat men niet zeker is van medische bijstand. Bepaalde groepen zijn ook moeilijker verzekeraar.

Wie zijn deze armen?

De kringloop van de armoede zien we het duidelijkst bij de harde kern van mensen die van generatie op generatie arm zijn. Maar we merken dat meer en meer mensen in de kringloop terecht komen: langdurig werklozen, alleenstaande ouders met kinderen, oudere mensen met een te klein pensioen, gehandicapten, vluchtelingen ... Deze mensen noemen we **bestaansonzeker** omdat hun inkomen te klein is om te kunnen leven in welzijn. Als die bestaansonzekerheid blijft duren hebben ze geen middelen meer om voor zichzelf en hun kinderen een toekomst uit te bouwen. Daardoor krijgen hun kinderen minder kansen en is de kans zeer groot dat ook zij later bestaansonzeker worden. Zo komen ook zij in de kringloop terecht.

Kijken naar armoede

Niet alleen het model van de kringloop van armoede helpt ons om armoede nader te bekijken. Vrancken ontwikkelde een ideaaltypisch verklaringsschema waarin vier armoedemodellen onderscheiden worden. Het zijn vier manieren waarop naar armen en armoede gekeken wordt en waarbij oorzaken geduid worden.

Deze vier modellen kunnen dienst doen als raamwerk en zijn een goede vertrekbasis om de discussie rond armoede in groep te stimuleren of te duiden.

De vier armoedemodellen

		<i>Modaliteit</i>	
		Schuld (intern)	Ongeval (extern)
<i>Plaats van de oorzaak</i>			
Individu		1. individueel schuldmodel	2. individueel ongevalmodel
Maatschappij		4. maatschappelijk schuldmodel of structureel model	3. maatschappelijk ongevalmodel of conjunctureel model

1. Sommigen leggen de schuld van de armoede bij de armen zelf. In de volksmond heet het dat de arme lui is, zijn of haar geld verkwist of weigert zich 'behoorlijk' te gedragen. We spreken dan van het '**individuele schuldmodel**'. Ofwel laat men dan de armen gewoon aan hun lot over ofwel gaat men over tot disciplineren, verplichte integratie of verwijdering uit de samenleving. Op die manier wil men de 'hinder' die armen door hun 'eigen schuld' veroorzaken aan de samenleving beperken of ongedaan maken.
2. Anderen tonen iets meer begrip en linken de armoede aan situaties die de armen overkomen buiten hun wil, bijvoorbeeld ziekte, een handicap of het overlijden van een kostwinner in het gezin. Volgens dat '**individuele ongevalmodel**' hebben de armen tegenslag gehad in hun leven. Als samenleving of als individu heb je dan de plicht om die mensen te helpen: steun aan weduwnaars en weduwen, gehandicapten, zieken of arbeidsongeschikten. Als dat niet gebeurt op basis van individuele liefdadigheid maar georganiseerd wordt, evolueren we in de richting van de sociale zekerheid. De vrijwillige verzekeringen (het ziekenfondsmodel) passen hier het best bij. De neiging bestaat hier om een onderscheid te maken tussen de zogenaamde 'goede' armen (zij die een individuele tegenslag hebben gekend) en de 'slechte' armen, die toch zelf 'schuld' hebben aan hun toestand.
3. Plotse veranderingen in de maatschappij kunnen slachtoffers maken. Er zijn economische crisisperiodes, automatiseringen die bepaalde beroepen overbodig maken, migraties van arbeidskrachten maar ook van bedrijven, oorlogen, enzovoort. Wie op die manier naar armoede kijkt, hanteert bewust of onbewust een

'maatschappelijk ongevalmodel'. Daarbij veronderstelt men dat, zodra de maatschappelijke situatie weer 'normaal' wordt, de armoede zal verdwijnen. In afwachting moet de samenleving een opvangsysteem uitwerken. Dat gebeurt hier via de sociale zekerheid, maar op grotere schaal.

4. Toch kunnen we met dat model niet uitleggen waarom er ook in periodes met een goede economie armoede blijft bestaan. Volgens de **structurele benadering** zit armoede ingebakken in de maatschappelijke ordening zelf en zou die ordening haar eigenheid verliezen als armoede eruit zou verdwijnen. Armoede zou zelfs 'positieve functies' vervullen in onze samenleving en bijvoorbeeld het vuile, onaantrekkelijke en slecht betaalde werk in de samenleving voor haar rekening nemen. De prijzen van die goederen en diensten blijven laag omdat de armen een arbeidsreserve vormen. Armen vormen ook een afzetmarkt voor tweedehandse goederen of producten van slechte kwaliteit. Bovendien vervullen armen ook een morele functie: ze dienen als voorbeeld om mensen op het rechte pad te houden of bevestigen het sociale gevoel van de beter begoeden door liefdadigheid.

Samen armoede uitsluiten

Welzijnszorg vzw is al meer dan 30 jaar actief in de aanpak van armoede en sociale uitsluiting in eigen land. In deze opdracht staan ze niet alleen, gelukkig maar. Honderden vrijwilligers, hulpverleningsprojecten, het opbouwwerk en de welzijnssector ...: allen ijveren mee om armoede uit te sluiten en dit telkens vanuit hun specifieke invalshoek. In de strijd tegen armoede onderscheiden we vier vormen, liefst in combinatie met elkaar.

1. Op eigen kracht uit de kringloop van armoede geraken, is een moeilijke zaak. Armen moeten uit hun isolement komen. Een eerste stap is hen **samenbrengen**, al dan niet met niet-armen.
2. Waar de nood erg hoog is, wordt **concrete hulp** geboden: een voedselpakket, tweedehandskleding, de kringloopwinkel, klusjesdienst ...
3. Door met hen op stap te gaan of door hen de weg te wijzen naar de VDAB, naar het OCMW of de **gepaste hulpverlening** en hen bijvoorbeeld te helpen bij het invullen van papieren worden mensen in armoede begeleid, ondersteund of op een correcte wijze doorverwezen.
4. En ten slotte moet armoede ook **structureel** aangepakt worden op verschillende levensdomeinen: op het gebied van wonen, energie, gezondheidszorg, onderwijs enz. Zowel op federaal niveau, bijvoorbeeld via het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting, als op Vlaams niveau, bijvoorbeeld via het decreet Lokaal Sociaal Beleid, worden maatregelen voorzien om armoede te bestrijden.

Lesvoorstellen rond Pats & co

Het spel

Pats & co laat de speler inleven in de wereld van Pats en Mike.

Pats en Mike komen elk uit een kansarm gezin. Pats, afgestudeerd als familiale helpster, is op zoek naar werk en klust ondertussen wat bij de bakker om de hoek. Michaël 'Mike' Demitra is van Slowaakse afkomst en studeert nog.

We ontmoeten Pats en Mike bij de schoolpoort. Pats en Mikes situatie is niet rooskleurig, maar toch durven ze dromen: ze willen vooruit in het leven, eisen hun eigen plekje op ... Ze willen gaan samenwonen. Al gauw duiken er problemen op: ze moeten werk vinden, Mike

moet afstuderen, een betaalbare studio of kamer vinden is niet makkelijk ...

Wat voor 'normale jongeren' al niet eenvoudig is, is voor hen al helemaal geen sinecure.

De impact van armoede wordt in het spel aangegeven door drie waardemeters: de **emo-meter: goed gevoel**, de waardemeter **gezondheid** en de waardemeter **financiën**.

De spelers beleven het verhaal van Pats en Mike en helpen hen bij het maken van belangrijke keuzes.

Waardemeters, spelletjes en hun betekenis

De keuzes die je als speler maakt, hebben gevolgen voor je score op de drie waardemeters.

1. emo-meter/goed gevoel: deze integreert de gevolgen van kansarmoede op gebied van het sociaal-emotionele (problemen op school, problemen i.v.m. sociale contacten, vrijetijdsbesteding ...) en op het gebied van de levensstijl die Pats en Mike kunnen genieten. Zo heeft het spel ook oog voor de 'binnenkant' van armoede: de schaamte, het gevoel niet mee te kunnen met de maatschappij.
2. gezondheid
3. financiën: deze cluster integreert gevolgen die te maken hebben met werk en opleiding, inkomen, problemen i.v.m. wonen ...

De spelers moeten ernaar streven om met een zo optimaal mogelijke score voor elk van de waardemeters het spel af te ronden. Het **doel van het spel** is om Pats en Mike te helpen zich zo goed mogelijk uit de slag te trekken, alle waardemeters in evenwicht te houden en met een zo hoog mogelijke score op elke waardemeter te eindigen.

Het spel vind je op <http://www.patsenco.be>

Klik op de knop **GO!** om het spel te starten. We vragen je een login en paswoord omdat we bijhouden tot waar je geraakt bent. Bij een volgende sessie kun je dan gewoon verder spelen waar je geëindigd was.

Bekijk en beluister de filmpjes en doe mee wanneer je dat gevraagd wordt (klik keuzes aan, verken het scherm, speel een spel, beantwoord een vraag ...).

Wil je een deel herbekijken? Klik dan op de knop met het huisje. Via het grondplan kun je terug naar de filmpjes die je al hebt bekeken.

Rechts in beeld krijg je een aantal waardemeters mee. Door andere keuzes te maken kun je hier zelf ook wel wat bijsturen.

Ook je score op de spelletjes heeft zijn invloed op de waardemeters. De spelletjes kun je zo vaak spelen als je wilt, maar slechts één poging telt mee om de voortgang van het spel te bepalen. Je kiest zelf welke poging 'de echte' is. Elk spel wordt apart uitgelegd.

Derde lijn

De website is opgebouwd in drie lijnen, al zul je dat als speler niet echt merken: alle lijnen zijn door elkaar verweven tot één boeiend geheel. De eerste lijn wordt gevormd door het verhaal van Pats en Mike. De interactieve spelletjes vormen de tweede lijn. De derde lijn bestaat uit kernachtige informatiefiches die enkele thema's rond jongeren en armoede wat uitdiepen, van cijfermateriaal voorzien, en via links uitnodigen om er zelf op zoek te gaan naar informatie. De informatie uit deze derde lijn kan gebruikt worden als uitbreiding of als opstap naar het verder uitdiepen van de aspecten en hun onderling verband.

Over elk van de volgende onderwerpen werd telkens een getuigenis, een reeks links en een pagina met recente en voor jongeren geschreven informatie opgenomen.

ARMOEDE EN WERK → jongeren@work
ARMOEDE EN GEZINNEN → jongeren@home
ARMOEDE EN ONDERWIJS → jongeren@school
ARMOEDE EN HUISVESTING → jongeren@yourplace
ARMOEDE EN GEZONDHEID → jongeren@911
ARMOEDE EN SCHULDEN-INKOMEN → jongeren@credit

Je kunt deze informatie op twee manieren raadplegen. Tijdens het spel kun je doorklikken naar de derde lijn via de knop 'i'. De informatie kan ook rechtstreeks geconsulteerd worden op: <http://www.patsenco.be/derdelijn>

Scenario's

Derde graad ASO/TSO

Het begrip armoede is voor veel leerlingen een zeer vaag begrip. Met het spel Pats & co willen leerlingen vooral laten mee beleven wat armoede is. Het spel laat veel facetten van armoede aan bod komen. Een voorafgaande kadering is daarom aangewezen. Het hieronder beschreven scenario vergt ongeveer twee lessen.

Mogelijke doelen

- Leerlingen kunnen diverse facetten van kansarmoede opnoemen en toelichten: armoede en inkomen, armoede en werk, armoede en onderwijs, armoede en gezinssituatie, armoede en voeding, armoede en huisvesting, armoede en gezondheid.
- Leerlingen kunnen toelichten hoe de facetten van de kringloop met elkaar in verband staan.
- Leerlingen kunnen uitleggen wat de kringloop van armoede is.
- Leerlingen kunnen de kringloop en de oorzaken van armoede weergeven en toepassen op een concrete casus.
- Leerlingen kunnen vier manieren uitleggen om naar armoede te kijken.
- Leerlingen kunnen de vier armoedemodellen toepassen op een concrete casus.
- Leerlingen bepalen een eigen houding ten aanzien van de problematiek van kansarmoede.

Verloop

1. Een kort onderwijsleergesprek of voorbereidend groepswerk over armoede en de kringloop van armoede aan de hand van drie thema's.
  - Armoede
*Hoe definieer je armoede? Omschrijf. Geef voorbeelden.
Waarom denk je bij het woord armoede?*
  - Oorzaken van armoede
*Hoe komen mensen terecht in armoede?
Wat zijn volgens jou de oorzaken van armoede bij ons in België?*
  - Kenmerken van armoede
Tot welke problemen leidt armoede?

*Eventueel kan op het bord hiervan een mindmap gemaakt worden.
Aan de hand hiervan kunnen de kringloop van armoede en de 4 armoedemodellen worden aangebracht.*
2. Leerlingen spelen het online spel Pats & co (<http://www.patsenco.be>)
Het is belangrijk dat de leerlingen bewust zijn van het spelopzet.
3. Reflectie bij het spel individueel of in groep aan de hand van vragen:
  - *Welke elementen uit het schema 'De kringloop van armoede' kun je terugvinden in 'Pats & co?'*
  - *Vertaal elk deel van de kringloop naar de situatie van Pats & co. Duid in het schema op werkblad 2 met pijltjes (oorzaak en gevolg) aan hoe de verschillende onderdelen met elkaar in verband staan.
Schrijf bij elk deel van de kringloop een concreet voorbeeld uit Pats & co.*

- *Welke verklaringsmodellen van armoede kun je toepassen op Pats & co? Werk uit en bespreek met je klas.*
- *Is de kring helemaal rond? Hoe geraakt Pats volgens jou uit de kringloop?*

Deze vragen en opdrachten worden best vóór het spelen van het spel doorgenomen met de leerlingen.

Wie leerlingen wil laten werken rond één of meerdere aspecten van de kringloop van de armoede, vindt op de webpagina's van de derde lijn (<http://www.patsenco.com/derdelijn>) en via de links voldoende materiaal om leerlingen op stap te zetten naar het uitwerken van een paper of presentatie.

Mogelijke onderwerpen zijn: één van de facetten van de kringloop van armoede, armoedebestrijding, het 'meten' van armoede ...

Derde graad BSO

Mogelijke lesdoelen

- Leerlingen kunnen diverse facetten van kansarmoede opnoemen en toelichten: armoede en inkomen, armoede en werk, armoede en onderwijs, armoede en gezinssituatie, armoede en voeding, armoede en huisvesting, armoede en gezondheid.
- Leerlingen kunnen toelichten hoe de facetten van de kringloop met elkaar in verband staan.
- Leerlingen kunnen uitleggen wat de kringloop van armoede is.
- Leerlingen kunnen vier manieren noemen om naar armoede te kijken.
- Leerlingen bepalen een eigen houding ten aanzien van de problematiek van kansarmoede.

Verloop

1. Een kort onderwijsleergesprek of brainstorm over de kringloop van armoede aan de hand van thema's.
  - Armoede
Hoe zou je armoede omschrijven?
Waarom denk je bij het woord armoede?
  - Oorzaken van armoede
Hoe komen mensen terecht in armoede? (werkblad 1)
  - Kenmerken van armoede
Tot welke problemen leidt armoede? (werkblad 1)
2. Leerlingen spelen het online spel Pats & co (<http://www.patsenco.be>) en houden hun score en keuzes bij.
3. reflectie bij het spel individueel of in groep aan de hand van vragen:
  - *Schrijf bij elk deel van de kringloop een concreet voorbeeld uit Pats & co. Gebruik daarvoor werkblad 2.*
  - *Kun je deze problemen met elkaar in verband brengen? Kijk ook naar de gevolgen van je keuzes op de waardemeters.*
  - *Is de kring helemaal rond? Hoe raakt Pats volgens jou uit de kringloop? Bespreek met je klas.*

Eindtermen, leerplandoelen en VOET bij Pats & co

Vakoverschrijdende eindtermen (VOET)

Het nummer tussen haakjes is het nummer van de betreffende eindterm binnen het thema.

Thema 'Opvoeden tot burgerzin' (derde graad ASO, BSO, TSO, KSO)

- De leerlingen kunnen informatie verzamelen over de maatschappelijke opdracht, het aanbod en de werking van maatschappelijke diensten en instellingen en van specifieke hulp- en informatiediensten voor jongeren. (9)
- De leerlingen kunnen hun eigen wensen of behoeften omzetten in hulp- en informatievragen. (10)
- De leerlingen kunnen aangeven hoe zij op deze diensten of instellingen een beroep kunnen doen en waar ze met eventuele klachten, meldingen of aanbevelingen terecht kunnen. (11)

Thema 'Gezondheidseducatie' (idem)

- De leerlingen verwerven inzicht in de structuren en het beleid die de gezondheids- en welzijnszorg ondersteunen. (7)
- De leerlingen dragen zorg voor zichzelf en voor anderen, rekening houdend met thematieken als jeugdbeleid, ouderdom, sociale achterstelling en handicaps. (9)

Eindtermen (leerplandoelstellingen) Nederlands

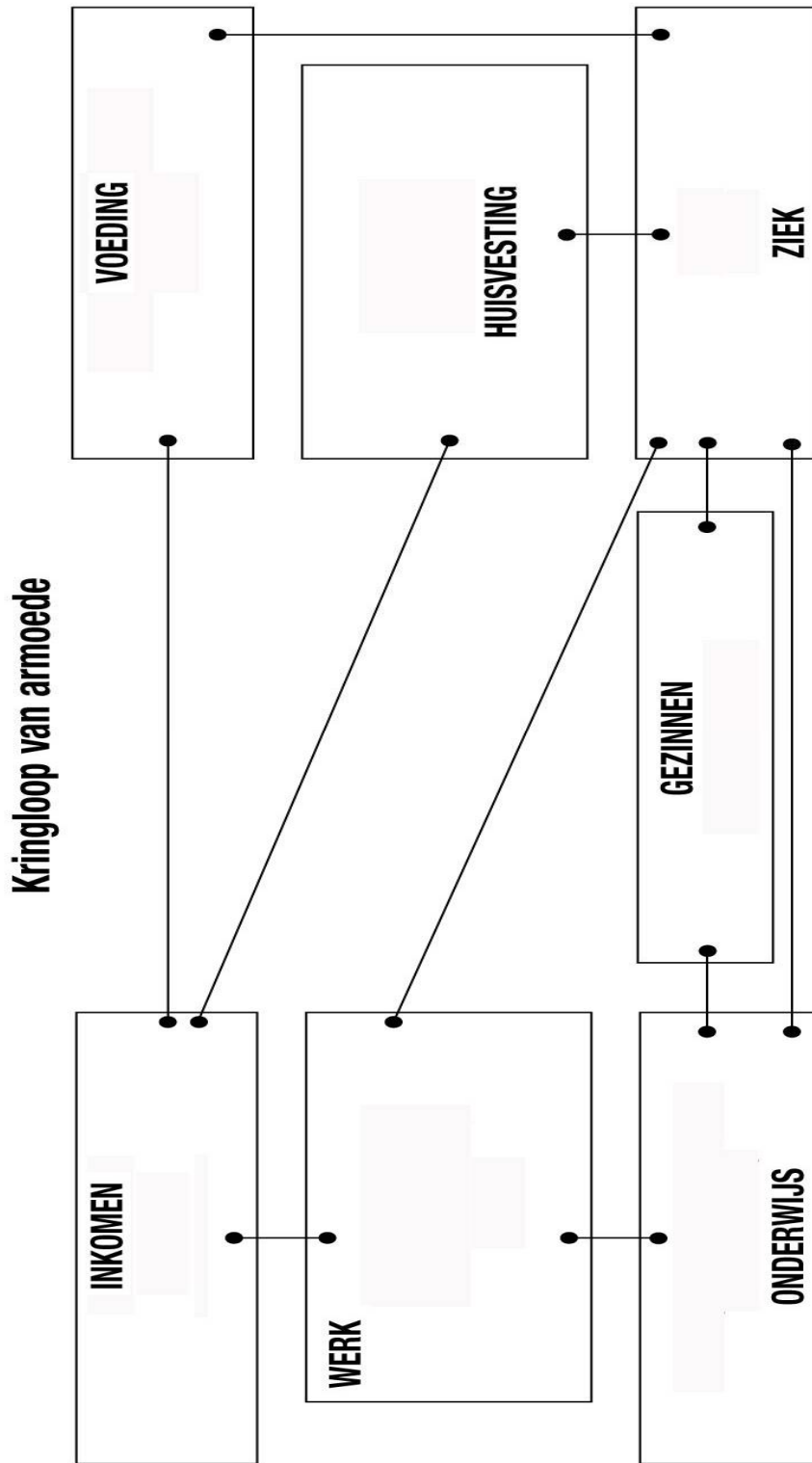
- **Spreken/gesprekken voeren**
De leerlingen kunnen standpunten/meningen of oplossingen voor problemen uiteenzetten en motiveren in een gedachtewisseling, discussie, (werk)vergadering, (...) (ET ASO, KSO, TSO 9)
- **Lezen**
De leerlingen kunnen volgende tekstsoorten voor een onbekend publiek op beoordelend niveau lezen: informatieve teksten, inclusief informatiebronnen, zoals schema's en tabellen (...), hyperteksten. (ET ASO, KSO, TSO 14)

Eindtermen Project Algemene Vorming

- **Functionele taalvaardigheid**
De leerlingen kunnen uit mondelinge en schriftelijke informatie de essentie halen. (ET derde graad BSO eerste en tweede leerjaar 1)
- **Organisatiebekwaamheid**
De leerlingen zien in dat ze keuzes moeten maken om hun leven adequaat te organiseren. (ET derde graad BSO eerste en tweede leerjaar 14)
- **Tijd- en ruimtebewustzijn**
De leerlingen kunnen belangrijke wereldproblemen herkennen en bespreken. (ET derde graad BSO eerste en tweede leerjaar 19)
- **Functionele ICT-geletterdheid**
De leerlingen kunnen bij het algemeen gebruik van de computer structurerend en efficiënt werken. (ET derde graad BSO derde leerjaar 13)
De leerlingen kunnen informatie selecteren uit twee verschillende of gelijke ict-bronnen en deze informatie integreren. (ET derde graad BSO derde leerjaar 15)

Werkblad 2

Contactgegevens

Pats & co is een project van Welzijnszorg, Uitgeverij Pelckmans, indie education en Cera.

Huidevetterstraat 165
1000 Brussel
Tel 02 502 55 75
Fax 02 502 58 09
info@welzijnszorg.be

UITGEVERIJ
Pelckmans

Kapelsestraat 222
2950 Kapellen
Tel 03 660 27 00
Fax 03 660 27 01
uitgeverij@pelckmans.be

Engelse wandeling 2, K18v
8500 Kortrijk
Tel 056 35 23 89
Fax 056 35 26 48
sales@indiegroupp.be

Philipssite 5 bus 10
3001 Leuven
Tel 070 69 52 42
Fax 070 69 52 41
info@cera.be